

**LIBRARIES, ARCHIVES AND MUSEUMS
AS DEMOCRATIC SPACES IN A DIGITAL AGE. /
EDITED BY AUDUNSON, R., H. ANDRESEN, C.
FAGERLID, E. HENNINGSEN, H.-C. HOBOHM, H.
JOCHUMSEN, H. LARSEN I T. VOLD. (SERIES:
CURRENT TOPICS IN LIBRARY AND INFORMATION
PRACTICE). DE GRUYTER SAUR, 2020.
ISBN 978-3-11-062954-5**

U lipnju 2020. godine De Gruyter Saur, nakladnik od ranije poznat po kvalitetnim naslovima iz područja knjižnične i informacijske znanosti, objavio je izuzetno zanimljivu knjigu pod nazivom *Libraries, archives and museums as democratic spaces in a digital age* (Knjižnice, arhivi i muzeji kao demokratski prostori u digitalnom dobu) koja je besplatno dostupna i na njihovim službenim stranicama. Knjiga donosi rezultate istraživanja provedenih u okviru trogodišnjeg znanstvenog projekta *The ALM-field, digitalization, and the public sphere – ALMPUB* (AKM ustanove: digitalizacija i javna sfera) koji su financirali Norveško znanstveno vijeće i Odsjek za arhivistiku, knjižničarstvo i informacijsku znanosti sveučilišta Oslo Metropolitan. U projekt su bili uključeni znanstvenici iz brojnih europskih zemalja (Danska, Island, Mađarska, Norveška, Njemačka, Poljska, Švedska, Švicarska), uključujući i urednike ove publikacije.

Autori, čiji su radovi okupljeni u ovoj knjizi, s različitih motrišta promišljaju važnost uloge arhiva, knjižnica i muzeja kao fizičkih prostora i mjesta za susretanje usprkos sve snažnijem prodiranju digitalne tehnologije u svakodnevni život. Naime, rezultati recentnih istraživanja pokazuju da broj posudbi opada, a broj posjeta (fizičkim) knjižnicama raste. Iako se u jednom trenutku činilo da će, zbog masovne digitalizacije i sveprisutnih društvenih mreža, AKM ustanove postati nepotrebne ili manje važne, velika ulaganja u spektakularne knjižnične i muzejske zgrade u novije vrijeme ukazuju da je digitalno posredovano iskustvo inferiorno osobnoj komunikaciji te da su ljudskim bićima neophodna taktilna iskustva i doživljaj stvarnih, fizičkih mjesta. Štoviše, neki autori smatraju da su upravo te ustanove ključne za ostvarenje tzv. civiliziranog informacijskog društva u kojem se iskorištavaju pozitivni potencijali digitalne tehnologije na način da se osiguraju nove platforme za javni diskurs i komunikaciju među građanima, ali i između građana i vlada, pridonose osnaživanju građana i jačanju građanskog sudjelovanja,

društvenoj suradnji i transparentnosti te razvoju zajednica i demokracije općenito. Kako bi pak pridonijeli boljem razumijevanju načina na koje arhivi, knjižnice i muzeji mogu aktivno pridonijeti suočavanju s izazovima digitalne paradigme te funkcionirati kao demokratski, javni prostori, a autori svojim priložima pokušavaju odgovoriti na sljedeća pitanja:

- U kakvom su odnosu digitalne i analogne zadaće AKM ustanova kao mjesta susretanja i ustanova koje osiguravaju pristup kulturi, znanju i informacijama?
- U kojoj su mjeri AKM ustanove otvorene za digitalno sudjelovanje korisnika?
- Kakve su političke vizije europskih vlada o AKM ustanovama kao demokratskim i javnim prostorima?
- Kako AKM stručnjaci doživljavaju zadaću svojih ustanova kao demokratskih i javnih prostora u digitalnom dobu?
- Kako građani doživljavaju zadaću arhiva, knjižnica i muzeja u digitalnom dobu? Kakvu ulogu AKM ustanove imaju u različitim životnim sferama svojih korisnika?

Budući da se u postojećoj stručnoj literaturi često tek idealizirano govori o važnoj ulozi knjižnica (ali i arhiva i muzeja) u razvoju demokracije, vrijednost je ove knjige u tome što autori u svojim priložima daju konkretne, empirijske dokaze o načinima na koje AKM ustanove pridonose demokraciji. Primjerice, arhivi, knjižnice i muzeji promatraju se kao arene u kojima se izgrađuje kultura uljudnosti jer se u interakciji s nepoznatima i drugačijima usvajaju vještine (pristojnost, tolerantnost, prihvaćanje itd.) neophodne za život u kulturno raznolikim zajednicama. AKM ustanove se, nadalje, promišljaju i kao mjesta na kojima se formira i osnažuje zajednica i osjećaj pripadnosti, jača društveni kapital te koja funkcioniraju kao „treći prostor“.

Knjiga je podijeljena u tri cjeline. U 16 samostalnih priloga promijenjena se uloga AKM ustanova kao demokratskih, javnih prostora, u kontekstu rezultata provedenog znanstvenog projekta, promišlja s tri stajališta: sa stajališta europskih i nacionalnih politika o AKM ustanovama, sa stajališta stručnjaka koji rade o tim ustanovama te sa stajališta građana i korisnika tih ustanova. Autorskim poglavljima prethodi opsežan uvodnik (koji potpisuju urednici publikacije), a publikaciju zatvaraju kratke bilješke o autorima te kazalo. Knjiga opseže 280 stranica.

U prvom se dijelu knjige, naslovljenom *Policies*, šest radova bavi politikama i strateškim dokumentima, s posebnim naglaskom na one koji se tiču digitalizacije u AKM sektoru. Prvi prilog, iz pera Kerstin Rydbeck i Jamie Johnston daje komparativni pregled relevantnih legislativa i nacionalnih statistika (o AKM uslugama i njihovu korištenju) u projektnim zemljama kako bi se dao okvir za razumijevanje

sadržaja koji slijede. Autori pritom ukazuju na velike razlike među zemljama, ali i među sektorima unutar pojedinih zemalja (npr. knjižnična je legislativa najstarija i najrazvijenija) te posebno ističu nedavne promjene u knjižničnoj legislativi pojedinih nordijskih zemalja kojima se knjižnice izdvajaju kao mjesta za susretanje i javne rasprave (Norveška), ustanove koje promiču slobodno izražavanje mišljenja (Švedska) te ustanove koje osnažuju aktivno građanstvo i demokraciju (Finska). U drugom poglavlju naslovljenom *The digitalization imperative: sacralization of technology in LAM policies*, Erik Henningsen i Håkon Larsen, na primjeru norveške legislative i strateških dokumenata relevantnih za AKM ustanove, istražuju kada je koncept digitalizacije ušao u kulturni sektor kao središnji koncept te kakav utjecaj digitalizacija kao strateški imperativ ima na suvremeni diskurs kulturnih politika. Roger Blomgren, u poglavlju pod naslovom *The institutions go digital*, problematizira interpretaciju digitalizacije u strateškim dokumentima AKM sektora u Švedskoj, a u poglavlju naslovljenom *National policies for digitalization in the LAM sector – imperative and implementation* Sigrid Stokstad predstavlja rezultate istraživanja dvaju aspekata digitalizacije u AKM sektoru u Norveškoj: digitalizacija analogne građe i dugotrajna zaštita digitalne građe. U sljedećem poglavlju Máté Tóth analizira implementaciju preporuka Europske komisije o digitalizaciji i digitalnoj zaštiti u kulturnim politikama u zemljama Višegradske skupine (Češkoj, Mađarskoj, Poljskoj i Slovačkoj), posebice u odnosu na pitanja njihove organizacije i financiranja. U posljednjem poglavlju prvog dijela knjige, naslovljenom *Institutional convergence and divergence in Norwegian cultural policy: central government LAM organization 1999–2019*, Andreas Vårheim, Roswitha Skare i Sigrid Stokstad kritički promišljaju osnivanje i ukidanje norveške uprave za arhive, knjižnice i muzeje (tzv. ABM-utvikling).

U drugom se dijelu knjige, naslovljenom *Professions*, nalaze četiri rada posvećena AKM stručnjacima koja pokušavaju istražiti kako baštinski stručnjaci percipiraju uloge i zadaće svojih ustanova u digitalnom dobu. Cjelinu otvaraju Ragnar Audunson, Hans-Christoph Hobohm i Máté Tóth svojim prilogom naslovljenim *LAM professionals and the public sphere: how do librarians, archivists and museum professionals conceive the respective roles of their institutions in the public sphere?*, u kojem predstavljaju rezultate istraživanja provedenog u Danskoj, Norveškoj, Njemačkoj, Mađarskoj i Švedskoj. Cilj je tog istraživanja bio ispitati kako baštinski stručnjaci odgovaraju na izazove koje im donose paradigmatičke promjene njihovih zadaća zbog kojih tradicionalne zadaće sabiranja i osiguravanja pristupa kulturnoj baštini te pružanja podrške obrazovanu odlaze u drugi plan, a AKM ustanove sve više preuzimaju važnu ulogu mjesta susretanja te promicanja javne sfere i demokratskih vrijednosti u zajednici. Herbjörn Andresen, Isto Huvila i Sigrid Stokstad u svom radu pod naslovom *Perceptions and implications of user participation and engagement in libraries, archives and museums*, donose rezultate istraživanjima koje je bilo usmjereno na aktiv-

no sudjelovanje korisnika u radu AKM ustanova pri izgradnji stručnog znanja kroz, primjerice, izradu dodatnih elemenata u kataložnim zapisima. Rezultati tog istraživanja pokazuju da korisnici rijetko sudjeluju u nastanku novog znanja u AKM ustanovama na ovaj način te da je njihovo sudjelovanje tog tipa češće nusproizvod *online* prisutnosti AKM ustanova i njihova otvaranja korisnicima nego prihvaćena metoda obogaćivanja zbirki i percepcije korisnika kao aktivnih sustvaratelja znanja. Budući da je zadaća knjižnica ojačati digitalne vještine građana i promicati njihovo digitalno sudjelovanje, Roswitha Skare, u svom prilogu *Like, Share and Comment! The use of Facebook by public libraries and museums: A case study from Tromsø, Norway*, istražuje kako tri norveške baštinske ustanove (jedna narodna knjižnica i dva muzeja) koriste Facebook, s posebnim naglaskom na objave koje bude veći interes i uključivanje korisnika (u obliku komentara i uspostavljanja komunikacije između samih korisnika ili između korisnika i baštinskih stručnjaka). U poglavlju naslovljenom *Reading between the shelves – the library as perspective in life and profession* Kjell Ivar Skjerdingstad pokušava razotkriti kako se u knjižnici konceptualizira i ostvaruje pojam *allsidighet* koji se pojavljuje u norveškom zakonu o knjižnicama, a etimološki označuje da nešto ima više strana, i da se može koristiti u razne svrhe.

U trećem se dijelu knjige, naslovljenom *Users*, šest radova bavi korisnicima baštinskih ustanova. Andreas Vårheim, Henrik Jochumsen, Casper Hvenegaard Rasmussen i Kerstin Rydbeck, u poglavlju pod naslovom *The use of LAM institutions in the digital age*, donose rezultate istraživanja o korištenju digitalnih usluga AKM ustanova (digitalne informacije o građi i ustanovama, digitalni pristup građi te digitalna suradnička kultura) u šest projektnih zemalja. Na temelju dobivenih rezultata autori zaključuju da digitalizacija i digitalno doba ne ugrožavaju tradicionalne knjižnične usluge i fizičke baštinske ustanove koje, kao dio infrastrukture javne sfere u širem smislu, podupiru sudjelovanje, društvenu koheziju i građansko društvo. Naime, više od polovice ispitanika posjećuje isključivo fizičku knjižnicu, a manje od petine koristi isključivo digitalne knjižnične usluge. Zanimljivo je pak da najviše ispitanika (preko 80 %) koristi i tradicionalne fizičke i digitalne knjižnične usluge. U poglavlju naslovljenom *Libraries and democracy in Germany: as perceived by the public in contrast to the professionals*, Hans-Christoph Hobohm na temelju empirijskih dokaza pokušava razumjeti kako digitalizacija mijenja ulogu arhiva, knjižnica i muzeja kao infrastrukturnih institucija koje podupiru otvoren i prosvijećen diskurs u društvu te utvrditi postoje li razlike u poimanju njihovih društvenih zadaća od strane baštinskih stručnjaka i građana/korisnika. Cicilie Fagerlid, u poglavlju *Democratic coexistence, tiny publics and participatory emancipation at the public library* donosi rezultate kvalitativnog istraživanja koje analizira svakodnevne događaje i situacije u narodnim knjižnicama (kao što su npr. književne večeri, čitateljski klubovi, predavanja, radionice pletenja, igranice za djecu itd.), a kod kojih zajednički boravak u javnom prostoru pridonosi

s jedne strane razvoju osobne i građanske svijesti, a s druge omogućuje uspostavu raznovrsnih društvenih odnosa, interakcija i demokratskog suživota među strancima. Rezultati tog istraživanja potvrđuju da se knjižnično iskustvo ne sastoji samo od racionalnog razmišljanja i zaključivanja nego i od emocija, utjelovljenih reakcija i neverbalne komunikacije, te da korisnici ne dolaze u knjižnicu samo u potrazi za znanjem i informacijama nego i tražeći priznavanje, prihvaćanje i zajedništvo. Tonje Vold i Sunniva Evjen u poglavlju naslovljenom *Being, learning, doing: A palace for the children? A tween's library seen from the user's perspectives* analiziraju ulogu nagrađivane norveške knjižnice namijenjene isključivo djeci između 10 i 15 godina, Biblo Toyen, u njihovu osnaživanju i poticanju na aktivno sudjelovanje u životu zajednice. U nastanku te multifunkcionalne knjižnice, koja je postala istinski treći prostor za mlade, aktivno su sudjelovali sami korisnici, a zanimljivo je da se knjižnične aktivnosti ne vrte isključivo oko književnosti. Najvidljivije su aktivnosti u toj knjižnici vezane uz kuhanje, igranje i stvaranje. U poglavlju naslovljenom *Libraries and the Sami population in Norway – assimilation and resistance: Libraries, assimilation and the germ of a Sami public sphere*, Geir Grenersen pokušava odgovoriti na pitanje koju su ulogu imale knjižnice u najranijem razdoblju asimilacije naroda Sami u norveško društvo. U posljednjem prilogu cjeline, *The joys of wiki work: Craftsmanship, flow and self-externalization in a digital environment*, Erik Henningsen i Håkon Larsen na primjeru norveške zavičajne wiki platforme *lokalhistoriewiki.no* pokušavaju razumjeti što motivira građane, u pravilu zavičajne entuzijaste, da sudjeluju u stvaranju takvih participativnih digitalnih javnih prostora.

Iako autori u svojim priložima donose rezultate vlastitih (ponekad usko postavljenih) istraživanja i promišljanja koja su nastala u okviru jednog znanstvenog projekta, knjiga je izuzetno vrijedan doprinos razumijevanju arhiva, knjižnica i muzeja kao javnih ustanova koje pridonose razvoju demokracije i civiliziranog informacijskog društva. Ova knjiga, koja će svoje čitatelje zasigurno pronaći među baštinskim stručnjacima, znanstvenicima i studentima, ali i zainteresiranim građanima i prosvjetljenim donositeljima odluka, na vrlo jasan i zanimljiv način, a sve utemeljeno na empirijskim dokazima, pokazuje da se demokracija svakodnevno događa i u AKM ustanovama u kojima se razvija osjećaj pripadnosti i prihvaćanja te osnažuje zajednica i građanska odgovornost.

Sanjica Faletar Tanacković
sfaletar@ffos.hr